

Contaminări literare în proza autorilor români din Ungaria

Cornel MUNTEANU

1. Ficțiune și autobiografie

Ilie Ivănuș (1913, Alămor, Sibiu- 1999, Egerbocs, Ungaria)

Într-un interviu, luat cu câțiva ani în urmă la sărbătorirea octogenatului, Ilie Ivănuș își asuma un destin istratian ostracizat, căruia i-a lipsit un Romain Roland care să-l recupereze pentru posteritate. În ultimii ani, spiritul său mult prea lucid a lucrat la un manuscris, din păcate nevalorificat de comunitatea românilor din Ungaria, document pentru urmași, în care se pare și-a adunat creația reprezentativă, cu un deosebit impact pentru conașionarii săi. Într-adevăr, Ilie Ivănuș a avut parte de o biografie pe cât de crudă, prin violentarea copilăriei fragede (la doar doisprezece ani ia drumurile restriștei în asigurarea unui trai) și a unei adolescențe împovărate timpuriu de nevolnice evenimente (școala, munca fizică pentru existență, umilințele celui fără tată), pe atât de istratiană în manifestările de “prinț rățacitor” pe drumurile patriei și dincolo de ele. Nu arareori deznădejdea și situațiile de existență precare l-au adus în pragul disperării, până la gestul limită al sinuciderii, dacă o rază de speranță ori o revelație interioară nu l-ar fi adus la liman. Ilie Ivănuș a fost, pe drept cuvânt, un luptător îndârjit cu viața și cu oamenii ei, până la epuizare, având puterea și resursele înaintării în viață cu verticalitate și onestitate. Cărrile pe care a umblat viața sa, între România și Ungaria, au fost nu doar experiențe umane de întărire în voința de a deveni cineva, ci și experiențe de scriitor, care a știut să extragă din aceste experiențe un profit ficțional, coborât în textul narativ, în nuclee epice mândușite cu dexteritatea unui autor de vocație. Viața autorului nu a fost atât o provocare umană, de verificare a puterilor și calităților umane, cât o provocare a scriitorului, pentru care aventurile existențiale devin suport narativ al aventurii scrisului. Câștigul și pariul în această bătălie cu existența aparțin ultimului, împlinind destinul unui autor valoros pentru peisajul altfel destul de arid al prozatorilor români din Ungaria. În plus, vocația lirică, afirmată cu volumul său de debut în Ungaria, transpune în textul epic pagini de poezie a stărilor și de atmosferă, devenind puncte-vamă care dau unitate edificiului epic.

Trei resurse importante alimentează proza lui Ivănuș, care devin și trei surse de contact cu literatura: una vine dinspre experiența autobiografică a copilului și maturului, o alta dinspre experiența profesională a ziaristului și profesorului de mai târziu și o a treia dinspre experiențele umane interioare (drame de familie, drame de iubire). Toate acestea se regăsesc în aproape toate schițele și nuvelele lui Ilie Ivănuș. Proza scurtă pe care o preferă îi slujește mult mai bine pentru focalizarea epicului într-un singur episod, iradiant prin multiplele deschideri și prin posibilitatea etajării narațiunii pe episodul de bază.

Raportul dintre ficțiune și autobiografie evidențiază clar contaminarea nuvelei de elemente aparținând ultimei, și proiecția în fictiv a acestora, construind un alt text, hibrid în datele sale finale. Se întâmplă un fenomen de inducție a fictivului chiar și în segmentele biograficului, prin jocul narativ dintre o dominantă textuală, - povestirea - și o secvență subiacentă, descrierea. Bucățile *Parcă totul s-a petrecut în vis*, *Vlaicu Haiducul*, înscrise în această paradigmă, au în centru întoarcerea în memoria copilului la locurile natale, ale Alămorului Sibiului, la casa bunicii Bica, cu întreg arsenalul de întâmplări și povești care însoțesc obiceiurile de muncă ale țăranilor. Casa bunicii, locurile din preajmă, întâmplări din lumea ciobanilor plecați pe alte meleaguri cu turmele, legendele legate de unele locuri încărcate de drame și fapte umane, toate sporesc în ficțiune, înaintând autobiografia pe etajul superior al unei narațiuni delinere. Procesul de contaminare se produce prin jocul timpilor narativi, timpul evenimentului narat este adus foarte aproape de timpul narării, până la joncțiunea lor și substituția unui prin celălalt. Martorul prin care se produce acest fenomen este auditorul-cititor, care este recontextualizat la noua situație ficționalizată prin proba de greutate a realului autobiografic. Starea de farmec a povestitorului se întâlnește cu starea de lectură/ascultare a martorului. Spusele lui Zaharia lui Buhoi, poveștile lui Ion despre ciobanii alămori ajunși în Medgidia (*Parcă totul s-a petrecut în vis*), legenda haiducului Vlaicu și a morții sale spusă de Zaharia Dinului (*Vlaicu haiducul*) beneficiază de credibilitate în real, dar și credibilitate în fictiv, dacă nu ultima sporește virtutea literară a primei. Secvența descriptivă cu deschidere spre un simbol narativ coagulant (cerul încărcat de ciocârlii, „solii raiului aici, pe pământ” din primul text), ori cea a dealului Crucii unde au sfârșit Vlaicu și iubita lui Ioana cu copilul nenăscut încă, se încarcă de fabulos, ștergând granițele între biografic și fictiv. Elementele care țin de realul biografic (toponime, patronime) se proiectează în fictiv („vis”) cu cât timpul evenimentului narat se depărtează în final de tipul narării. Cititorul-auditor al poveștii este cel care citește povestirea dinspre fictiv spre biografic.

O altă tehnică este cea a contaminării livrești a textului narativ, care dă seama de statutul naratorului. Căci multe pasaje aparținând intervenției directe a acestuia, prin actul confesiunii, cu mărturia stărilor de narare, aparțin genului practicat de Ion Creangă, Panait Istrati ori Rebreanu, cel din proza scurtă. La Ilie Ivănuș se simte un fior al narării din toți acești prozatori, atât în mânăuirea acțiunii spre un deznodământ rezolvat, cât și în distribuția echilibrată a secvențelor descriptive. Finaluri ambiguate ori suspendate, plonjând în misterul ficțional, prin schimbarea de statut a rolurilor narrative (între narator și personaj, narator și cititor) ori prin surpriza răsturnării situației inițiale pregătite de întreaga narațiune, țin de jocul conștient asumat de narator al distorsiunii prin livresc.

Volume: *Dincolo de orizont* (1981), *În lumea viselor* (1991)

Vasile Roxin (1944, Micherechi- 2007, Budapesta)

Amintiri de demult (2003)

Textele în proză ale lui Vasile Roxin, din volumul **Acele vremuri de neuitat** (2004) fac parte din proza autobiografică și memorialistică. Atât prin conținutul ei, legat de locurile natale ori ale bunicilor săi, cât mai ales prin tehnicile narrative

folosite, evocarea, rememorarea, amintirea. Față de ceilalți autori cu preferința în acest gen de literatură, și care combină tipuri de texte (narațiuni univoce, eseuri, texte combinate cu povestirea) scrisul lui Vasile Roxin este mai calm, intrat pe o albie mai liniștită, care dă sănătate morală figurilor de personaje din cadrul epic construit. Fie că e vorba de Micherechi, la care autorul se întoarce prin memoria prezentului spre cea a trecutului, fie de Salonta, casa bunicului său Belteki, popasul în memoria afectivă se face prin mai multe breșe narative. Subdivizate în secvențe-cadru, textele capătă unitate prin același regizor care orchestrează ansamblul, în tripla sa ipostază, narator-martor-erou. Aceasta face ca unele fragmente să capete și o distribuție scenică, evenimente și personaje parcă joacă un spectacol al copilăriei minunate. De aceea și narațiunea pare mai mult oralizată, prin angajarea naratorului-copil, la o vârstă în care rescrie evenimentul narat. Dispersate pe un întreg palier de evenimente-cadru, fiecare din ele aducând alte personaje și alte întâmplări și schimbând rolurile cu naratorul, construiesc o narațiune fluentă, bine articulată în datele epice. Căci avem deopotrivă și aventură, ca sugestie a unui posibil conflict de dezvoltat, dar și desfășurare pe spațiu și în timp, relații între personaje, pigmentate pe alocuri de popasuri descriptive.

Năzdrăvăni la conac (I, II)

Aceste două secvențe din proza lui Vasile Roxin degajă o caldă atmosferă patriarhală și adulmecă o liniște domestică a copilăriei, protejată de icoana bunicii, punctând câteva din momentele cheie ale aducerii aminte. Prin fiecare din acestea autorul găsește prilejul de a deschide pasaje descriptive ale locurilor, obiceiurilor și etnografiei mediului rural. Bunăoară, obiceiul îmbăiatului în „ciupa” de lemn, ritualul întoarcerii tatălui cu dar pentru copil de la Șercad, ca și cel al călătoriei cu căruța dincolo de graniță la Salonta, aparțin unui univers mirific pentru memoria inocentă a copilului-martor. Narațiunea capătă, prin această voce narativă a copilului, nu doar autenticitate, ci și un plus de inedit și spectaculos. Pășania cu piciorul julit, aventura cu urcarea în turnu ori cea a ieșirii neaprobate de bunica la râpele cu iaz din spatele grădinii, soldată cu frica de câini rătăciți prin preajmă, fac parte din arsenalul unor „amintiri din copilărie” în stil teodorean. Cu iz de domnișor venit la țară, copilul Vasilică este respectat de angajații conacului bunicilor. Spirit curios și doritor a cunoaște cât mai multe despre locuri, oameni și obiceiuri, Vasilică apare în secvența dialogului cu Mihai, tăietorul de lemne și îngrijitorul casei în absența stăpânilor, nu doar un copil sociabil, comunicativ, ci știe și să devină popular în cunoașterea întâmplărilor din sat. El află de la Mihai despre soarta și rolul câinilor, care sunt pază bună pentru ogradă și grădină, despre pedeapsa aplicată unui hoț de poame din livadă. Partea primă se încheie cu același personaj pitoresc, binevoitor, dar exigent, bunica, în momentul revenirii ei de la Salonta.

Partea a doua a textului continuă aventura cunoașterii locurilor, dar și aduce scurte întâmplări specifice copilăriei. Vasilică urmează exemplul lui Mihai în hrănirea câinilor, se aventurează de unul singur în livada de pomi, în vie și apoi micul incident cu răsadurile de castraveți călcate de copil, este descoperit în tentativa lui de a hrăni câinii cu zăr din cămara bunicii, reproșurile și pârinteasca muștrare a bunicii (ba că nu i-a dat și câinelui Negru zăr ori că a lăsat ușa camării deschisă și au

tras muștele la zăr), aventura bunicii care și-a pierdut punga cu bani și cu care s-a jucat pisica, toate acestea țin de inocența calmă și senină a copilăriei. Reacția de umire și admirare în momentul când ia contactul cu odaia slugilor, cândva atelierul bunicului, devine în text prilej de oprire a narațiunii și activare a unei dense secvențe descriptive a interiorului, în toate detaliile spațiului interior. Cealaltă secvență, la fel de substanțială în date epice, masa în familie, pofta copilului dorit de mâncăruri bine gățite și momentul transmiterii sarcinilor de lucru de către bunica se încadrează într-un ritual de viață domestică. Statutul copilului în textul narativ nu este doar unul de martor implicat în calitatea sa de erou al secvențelor de aventură copilărească, ci și de narator cu ochi și simț de copil. Pentru Vasilică, spațiul, locurile, curgerea altfel a timpului la conacul bunicilor fac parte din starea de grație a vârstei indiscrete. Aventurile sale devin aventuri de cunoaștere și socializare.

Ana Radici Repisky (n.1964, Micherechi)

Cititorul volumului *Rupte din suflet* (2000) s-ar putea întreba dacă nu acest autor, prea risipit prin jurnalistică, nu ar fi produs mai cu folos spiritual și emoțional proză scurtă. Dacă nu, poate, tocmai proza exersată în ziaristică i-a dat deopotrivă elanul și exercițiul necesare relansării prozatorului. Căci o memorie scăldată de lumina binefăcătoare a satului și populată cu oameni dragi, fiecare din ei parte dintr-un întreg sufletesc, proiectate pe o lume atât de bogată în daruri de sărbătoare, dublată de un lirism aluvionar, care curge pe albia așezată a unei narațiuni sigure, pot face casă bună în texte, unele antologice. Dacă din prima orientare, cea a prozei autobiografice autoarea poposește asupra unor evenimente din viața familiei și a satului, aducând în față figuri emblematice pentru starea de rememorare a autoarei (*Pe aripile miresmelor, O noapte fabuloasă*), recurgând la o narațiunea monoepisodică, pentru partea de poezie a prozei pasajele descriptive îndeplinesc funcția de personaj, acolo unde acesta se așază într-un portret de veșnică aducere aminte (*Te iubesc, mamă*). Ana Radici Repisky mizează pe un cititor cu valori morale solide, căruia îi solicită memoria afectivă printr-un joc textual armonios, prin schimbarea raportului dintre o dominantă și secvențele adiacente. Când simte nevoia unei dezvoltări pe idei, aducând eseul slujitor la cârma existenței, proza tinde să filosofeze spontan și percutant. Asemenea texte (*Misterul existenței, Noi și clipa*) survolează o stare pentru a coborî în neantul existențial din care învățămintele ies biruitoare la suprafață.

Mărul interzis al copilăriei

Două formule de proză valorifică textele Anei Radici din volumul *Rupte din suflet* (2000): pe de o parte, o proză de evocare la granița prozei autobiografice, cu oameni și locuri din copilăria fericită a Micherechiului, și proza confesivă, de eveniment trăit și redat; pe de altă parte, cea de a doua ține de proza analitică, cu implicații meditative privind condiția minoritarului, în formula eseului narativ, cu gânduri și stări ale intelectualului neliniștit. Primei formule îi corespunde și o traiectorie specifică a mișcării naratorului pe claviatura înalt-senină a tonurilor calde, cu multă poezie și mult suflet în derulare; celei de a doua, o întoarcere în gând, în

sinele interior, pentru o judecată amară uneori, dar dreaptă și sinceră, prin povara înnobilitoare a întrebărilor grele, puse fără ocolișuri.

Textul selectat de noi aici, *Mărul interzis al copilăriei*, aparține, prin tematică și formulă narativă, primei deschideri a prozei Anei Radici Repisky. El se folosește de un rol narativ, aici gândul și aventura Anuței, nepoata crescută pe lângă casa bunicii, pentru a construi un text de evocare a universului intim și casnic al copilăriei de altădată. Nevoia naratorului-Anuța, -un narator-erou, specific prozei autobiografice-, se întâlnește, într-un mod fericit cu nevoia naratorului matur, care aduce, în finalul textului, trecutul la întâlnirea cu viitorul, într-un simbolic schimb de obiceiuri și tradiții între generații. Autorul pornește de la starea de grație pe care i-o dă fetiței locurile natale. Cadrul binecuvântat de zorii unei „*frumoase dimineți*”, cum mărturisește naratorul, se deschide privirii, inițial, pe orizontala planurilor, într-un joc al ansamblului, apropiat-depărtat, înăuntru-afară, închis-deschis. Substanța textului e alimentată de construcția acestui topos al amintirii, adus în prezentul faptic și al povestirii, printr-o reușită sinteză dintre spațiu și timp: primul prag este cel al odăii, urmează deschiderea spre curte, străjuită de o parte de atelierul bunicului, odaia de locuit, grajdurile, iar de cealaltă, casa părintească a bunicilor. A doua secvență descriptivă poposește asupra casei țărănești a bunicilor, decupate din ansamblul inițial, cu cele trei odăi, cerdacul prejmuitor. Momentul descriptiv al casei este folosit aici pentru introducerea secvenței narative a unei întâmplări, legate de odaia rezervată („curată”), față de care bunica a impus restricții de intrare. Aici se interpune a treia secvență de cadru interior, echivalentă cu rânduiala tradițională a obiectelor dispuse circular. Ori impulsul copilului curios, dar și gustul aventurii depășirii interdicției, deschide în text o mică scenă epică desfășurată ca un nucleu de acțiune. Intrarea în camera interzisă, ni se pare, nu atât un joc gratuit al copilului, cât nevoia lui de luare în posesie a acestui univers intim. Căci popasul scurt în odaie, reacțiile și stările complexe (privirea în oglinda din perete, îngânatul unui cântec, dansul rotitor prin odaie, entuziasmul figurii de zână sub care se închipuie un moment, dar și ușoara teamă de a fi descoperită) fac parte din lumea lăuntrică a copilului, ele sunt fețe ale nedespărțitei unități dintre om și locul său. Câtă vreme locul este ascuns privirii și trăirii, unitatea pare distrusă, echivalentă cu pierderea conștiinței apartenenței la origine, familie, sat. De aceea, chiar și privirea tainic-înțelegătoare a bunicii, care însoțește fata după ieșirea acesteia din odaia cu pricina, apare nu ca o muștrare-pedeapsă, ci, prin reflectare, ca un dat al vieții umane, căruia nici chiar bunica, altădată, nu i s-a putut sustrage. Este vorba de plinul existențial al trăirii copilăriei, un act de împlinire totală a omului. Ca să trăiești din plin la maturitate, trăiește preaplinul copilăriei, când copilului nu i impun obstacole și interdicții în cunoaștere. Fata intrând a nu știu câta oară în camera rezervată, ea reface în amănunt interiorul (în secvența descriptivă a interiorului) Căci norocul prezis de bunica, prin simbolul florilor de busuioc din odaia aleasă, e destinul însoțitor care protejează, și nu cel care amenință. Iată de ce, puntea temporală între vârsta fetiței-nepoată și cea a a maturității, când o altă casă se ridică pe temelia casei bunicilor, proiectează și destinul florilor de busuioc în bucuria comună (bunică-nepoată) a bunului avut („*ceasul bun*”). Citim în acest mesaj al bunicii, peste timp și spațiu, o re-adaptare chiar a mitului paradisului pierdut, din care pedeapsa divină pentru nerespectarea interdicției de a mânca din mărul cunoașterii, aplicată perechii

primare, devine aici câștigarea dreptului la cunoaștere, o recompensă pentru a asigura continuitatea dintre generații. Un plin existențial, simțit și trăit în casa bunicilor, câștigat printr-un joc nevinovat de copil, se mută în plinul durat în casa nouă a nepoatei, sub aceeași blândă și înțelegătoare privire a bunicii. Structuri narative. Există un specific al textului prozei lui Ana Radici Repisky, acela de a concentra narațiunea la datele ei esențiale: cadru, personaje, evenimente. Secvențele descriptive, desfășurate sub semnul evocării, se încarcă epic, preluând rolul unor mici scene epice care anticipă acțiunea. De aceea, autoarea refuză conflictul deschis, distribuția unei acțiuni palpitate, provocatoare de violențe și răsturnări spectaculoase de situații, în favoarea unor texte cu mare încărcătură umană pozitivă. Ele reconstruiesc un topos al amintirii, în formula unei relații directe între spațiu cu valori etice și psihologice (casa, odaia, așezarea mobilierului, apoi ograda și satul) și timp parcă fără sfârșit (un timp ambiguu, specific rememorării, nedat) tocmai pentru a-i asigura continuitatea. În acest raport, dincolo de unele inconsecvențe în folosirea timpilor narativi (neuniformă folosirea formelor de trecut, între cele povestite și cele întâmplate), mi se pare că proiecția într-un prezent al narării (aici sub forma viitorului –ipoteză) al timpului trecut al evenimentelor (ce ține de relatarea aventurii Anuței și implicarea ca personaj a bunicii) conduce la unitatea de ansamblu a textului, la ceea ce specialiștii numesc coerența textului narativ. Aceasta este dată, în planul secvențelor de text, narativ-descriptiv, de același ton susținut al ritmului. În ce privesc secvențele descriptive, de semnalat că ele se încarcă de lirism și stări afective calde, specifice scrisului Anei Radici Repisky. Un cadru umanizat prin intensă trăire a copilăriei și a locurilor natale impune și o curgere fluentă a frazei narative. Titlul însuși, *Mărul interzis copilăriei* este simbolic și traduce o parabolă a interzicerii gustării din pomul cunoașterii din Paradis. Cuvintele se așează calm, ca mărgelile într-o salbă, curg molatic și luminos, cu adâncă sinceritate și miresme îmbietoare, spre un final ca de poveste. Această unitate de stil și timbru, de ritm așezat, face ca textele luate în legăturile lor interne, să se continue, unele din altele, într-un edificiu epic agreabil la lectură.

2. Ficțiune și povestirea populară

Un caz de prozator care a practicat contaminarea povestirii de formule și structuri ale povestirii populare este **Petru Popuța** (1931, Aletea). Contaminarea narativă se produce prin inserția în corpul narațiunii culte a ritualului povestirii populare, astfel încât rezultatul este o narațiune fictivă cu material popular. Volumul *Amintiri, întâmplări, povești* (2006)

Bucata *Nelu*¹ (Acest text este reprezentativ pentru creația lui Petru Popuța, în special, în ce privește arta narativă, prin alternarea tehnicilor de povestire populară cu cele de povestire cultă. Această combinație între cele două face posibilă transformarea textului, prin conjugarea motivelor și simbolurilor dintr-un plan în celălalt.

Subiectul poveștii valorifică teme și motive universale ale basmului, de la motivul călătoriei în lume pentru căutarea norocului, la răsplata pentru

¹ Petru Popuța, *Amintiri, întâmplări, povești*, Editura Noi, Gyula, 2006, p.75.

dăruire și suflet bun. Numai că acțiunea în acest text nu este plasată nici într-un spațiu imaginar, nici într-un timp imemorial de poveste, ci se petrece într-un sat din preajma autorului, în care relațiile dintre oameni sunt de comunicare sinceră și solidară. Călătoria personajului în lume nu durează timp nemăsurat, ci se măsoară în zile și după calendarul muncilor de toamnă și primăvară. Despărțirea tânărului Nelu de mama sa se petrece în legea tradiției, cu binecuvântarea și ritualul pregătirii straiței cu merinde. Prima etapă a drumului este o luare de contact cu o muzică fermecătoare, venită de la trecerea vântului prin frunzișul copacilor, dar și o narcoză plăcută venită dinspre un izvor tainic. A doua etapă, cina săracă și focul într-un moment de popas când se întâlnește cu un moșneag, care-i cere binețe și cu care împarte sărăcia hranei sale. Ivit de niciunde și dispărut niciunde, moșneagul dă tânărului drept răsplată pentru bunătatea lui dorința de a avea hrană îndestulată și apă proaspătă, dacă la foc va ciopli o frigare la două capete și va ține dopul scos de la sticlă. A treia etapă a traseului este lucrul găsit la un gospodar păcurar, pentru care lucrează cu hărnicie și tragere de inimă. Drept răsplată- condiție pusă de proprietar este ca Nelu să întreacă din simbria sa avutul său. Reușește să-l depășească și să accepte s-o dea pe Marioara, fiica lui de nevastă. Ultima fază aduce aici la noua locuință și pe părinții lui și povestea se încheie cu răsplata rămasă neachitată de moșneagul trecător, bogăție de hrană și apă proaspătă. Cititorul constată că povestea se deschide și spre o parabolă cu motiv religios, precum călătoria Sfântului Petru și a lui Dumnezeu prin lume pentru a încerca bunătatea oamenilor ori, sub chipul moșneagului apărut spontan în calea tânărului.

3. Indicii de ficțiune și efectul de real

a) indicii de ficțiune:

1. simbolistica locurilor și a stărilor
2. suspansul și misterul unor fenomene și evenimente (amenințarea lupilor, a oamenilor străini, moartea subită a unor personaje)
3. distorsiuni ale narațiunii, prin delinearitate
4. personaje proiectate într-o aură de legendă
5. mărci ale ficțiunii: timp, spațiu, personaje, conflict

b) efectul de real:

1. debutul narațiunii: spontaneitatea și reprezentativitatea secvenței de debut
2. toponime: Budapesta, Crișul, Nyiregyhaza, Alămorul ; patronime: Onu a lui...
3. practici ale muncii și povestitului
4. timpul evenimentului narat
5. martorul-cititor-auditor
6. secvențialitatea acțiunii

Bibliografie

A. Volume de autori

- Ivănuș 1981: Ilie Ivănuș, *Dincolo de orizont*, nuvele originale și traduceri, Budapesta, Editura Didactică și Pedagogică.
- Ivănuș 1991: Ilie Ivănuș, *În lumea viselor*, nuvele originale și traduceri, Budapesta, Editura Didactică și Pedagogică.
- Popuța 2006: Petru Popuța, *Amintiri, întâmplări, povești*, Gyula/Jula, Editura Noi.
- Radici 2000: Ana Radici Repisky, *Rupte din suflet*, Gyula, Editura Noi.
- Roxin 2003: Vasile Roxin, *Amintiri de demult*, Budapesta.

B. Lucrări de referință

- Colta 2003: Elena Rodica Colta, recenzie, „Lumina 2003”, Gyula, publicație a Institutului de cercetări al românilor din Ungaria
- Gurzău 2001: Gurzău 2001: Maria Gurzău-Czeglédi, recenzie, „Lumina 2001”, Gyula, publicație a Institutului de cercetări al românilor din Ungaria.
- Glodeanu 2001: Gheorghe Glodeanu, *Proza lui Ilie Ivănuș*, „România Km. O”, Baia Mare.
- Munteanu 2000: Cornel Munteanu, *Literatura românilor din Ungaria*, „Annales 2000”, Budapesta, publicație a Institutului de cercetări al românilor din Ungaria.
- Munteanu 2003: Cornel Munteanu, *Literatura românilor din Ungaria*, Revista „România Km.0”.
- Munteanu 2006: Cornel Munteanu, *Literatura românilor din Ungaria*, forme și modalități de expresie, în vol. **Identitate culturală românească în contextul integrării europene**, Iași, Editura Alfa.

Literary Contaminations in the Romanian Writers’ Literary Fiction from Hungary

This study deals with the most important phenomena of literary contaminations in the Romanian fiction written in Hungary, the relationship between fiction and autobiography, between fiction and folk stories, the proportion between fiction and reality in the Romanian prose from Hungary.

Baia Mare, România